СЕРІЯ «Правові та організаційні засади державного управління»

УДК 347.97/.99

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2020-4\(4\)-197-206](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2020-4(4)-197-206)

Головко Юлія Григорівна, здобувач кафедри публічного управління та адміністрування, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, вулиця Нововокзальна, 17, Київ, 03038, тел.: (044)- 239-07-97; e-mail: jul4ik_svorin@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8837-823X>

МОДЕРНІЗАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СУДОВОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті здійснено дослідження розвитку судової системи. Розглянуто нормативно-правове поле, що передбачає створення структури судової системи. Складовими єдиної судової системи є Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація України, Національна школа суддів України. І з моменту набуття Україною незалежності і до сьогодні фактично перебуває у стані постійного реформування.

Охарактеризовано, що судова система є комплексом всіх судів, що об'єднані компетенцією, завданнями й метою, організацією і функціонуванням, в основі котрої лежить принцип територіальності та спеціалізації, що ґрунтується на принципах правосуддя, які визначені Основним Законом. Це одна з основ державності, що має гарантувати правосуддя для кожної особистості та громадянина в порядку, що встановлений чинною нормативно-правовою базою.

З'ясовано, що право людини на судовий захист є основоположним, конституційним правом. І якраз на державу покладено обов'язок гарантувати своїм громадянам ефективні засоби юридичного захисту та право на справедливий суд відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Обґрунтовано, що питання реформування судової системи в сучасній Україні є однією з найбільш улюблених та дискусійних проблем щодо вдосконалення та покращення правової системи України та її подальшої розбудови, як демократичної, соціальної, правової держави. Проблеми судової влади тривалий час не були для вітчизняної юридичної науки об'єктом прискіпливого

дослідження, оскільки система судових органів розглядалася нею не з позиції поняття влади, а з позиції організації судової діяльності.

Визначено, що головними засадами становлення судової системи є: відповідність меті й завданням, які поставлені перед органами судової влади згідно з діючим законодавством; відповідність економічним змогам країни; відповідність вимогам соціуму.

Ключові слова: судова система, структура, правосуддя, юридичний захист, закон, реформування.

Holovko Yuliia Hryhorivna, postgraduate student of the Department of Public Administration and Administration of the Institute for the Ukrainian state employment service training institute, 17 Novovokzalna Street, Kyiv, 03038, tel.: (044) - 239-07-97; e-mail: jul4ik_svorin@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8837-823X>

MODERNIZATION DEVELOPMENT OF THE JUDICIAL SYSTEM IN MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE

Abstract. The article examines the development of the judicial system. The normative-legal field which provides creation of structure of judicial system is considered. The components of the unified judicial system are the High Council of Justice, the High Qualification Commission of Judges of Ukraine, the State Judicial Administration of Ukraine, and the National School of Judges of Ukraine. And since Ukraine's independence, it has been in a state of constant reform.

It is described that the judicial system is a complex of all courts, united by competence, tasks and purpose, organization and functioning, which is based on the principle of territoriality and specialization, based on the principles of justice defined by the Basic Law. This is one of the foundations of statehood, which should guarantee justice for every individual and citizen in the manner prescribed by the current legal framework.

It has been established that the human right to judicial protection is a fundamental, constitutional right. And it is the state's responsibility to guarantee its citizens effective remedies and the right to a fair trial in accordance with the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

It is substantiated that the issue of reforming the judicial system in modern Ukraine is one of the most popular and controversial issues in improving and enhancing the legal system of Ukraine and its further development as a democratic, social, legal state. For a long time, the problems of the judiciary were not the subject of meticulous research for domestic jurisprudence, as the system of judicial bodies was considered by it not from the standpoint of the concept of power, but from the

standpoint of the organization of judicial activity.

It is determined that the main principles of the judicial system are: compliance with the goals and objectives set before the judiciary in accordance with applicable law; compliance with the economic capabilities of the country; compliance with the requirements of society.

Key words: judicial system, structure, justice, legal protection, law, reform.

Постановка проблеми. Оптимальна структура судової системи має вплив на оперативність, результативність виконання правосуддя, а також рівномірність розподілу навантаження на кожного суддю. Водночас в наукових виданнях до цього часу немає єдиного погляду щодо приводу визначення структурних елементів судової системи. Зважаючи на це та враховуючи ухвалення Закону «Про забезпечення права на справедливий суд», виникає необхідність провести ґрунтовний аналіз положень законодавства та узагальнення наявних наукових концепцій в даній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням пріоритетами судової реформи на сучасному етапі, розкриття сутності судової системи, територіальної побудови системи судів загальної юрисдикції займалися такі вчені як Коліушко І., Куйбіда Р., Хотинська-Нор О., Закропивний О. Колос Б., Лобаз Н. та ін. Проте, комплексні дослідження модернізаційного розвитку судової системи не здійснювалися.

Мета статті – здійснити дослідження розвитку судової системи на основі аналізу законодавства та інших наукових джерел.

Виклад основного матеріалу. З 1998 року Президент України наполягав на необхідності реформ, щорічно звертаючись до парламенту щодо внутрішнього і зовнішнього розвитку країни. Разом з тим, з огляду на обставини, що відбуваються в країні в останні роки, судовій сфері приділяється підвищена увага, так як наявність судів є необхідною умовою ефективного функціонування всіх суспільних і державних структур і підпорядкування законам [1]. Основний Закон передбачає, що людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність, безпека є найвищою соціальною цінністю. Права і свободи громадян, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Основним правовим засобом захисту прав і свобод є суд [2]. Водночас захист прав громадян ймовірний тільки при умові формування правового забезпечення незалежних, «рівноцінних», взаємодіючих законотворчих, виконавчих і судових органів влади.

Судова система є комплексом всіх судів, що об'єднані компетенцією, завданнями й метою, організацією і функціонуванням, в основі котрої лежить принцип територіальності та спеціалізації, що ґрунтується на принципах правосуддя, які визначені Основним Законом. Це одна з основ державності, що

має гарантувати правосуддя для кожної особистості та громадянина в порядку, що встановлений чинною нормативно-правовою базою. Система судів загальної юрисдикції, згідно з Основним законом, заснована на принципах територіальності, спеціалізації та інстанційності та складається з місцевих судів, апеляційних судів та Верховного суду України [3]. Для розгляду окремих категорій справ відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди.

Такі органи, як Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація України, Національна школа суддів України, які здійснюють повноваження щодо забезпечення (кадрової, організаційної, фінансової та ін.). Діяльності судів є невід'ємними компонентами єдиної системи. безпосередньо залежить від здійснення судами своєї виняткової влади – правосуддя [4].

Система правосуддя в Україні з моменту здобуття державою незалежності і до цього дня фактично знаходиться в стані постійного реформування, результатом якого стали наступні етапи [5]: з моменту прийняття Декларації про державний суверенітет України (16.07.1990) і проголошення незалежності України (24.08.1991) до прийняття Конституції України 28 червня 1996 р.; пряме прийняття Основного закону 28 червня 1996 р.; 2001 р. – «Мала» судова реформа; затвердження Концепції вдосконалення судової системи для створення справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів (Указ Президента України № 361/2006 від 10.05.2006); 2010 р.: Додати прийняття 07.07.2010 Закону України «Про судову систему і статус суддів»; 2014 – 2015: прийняття низки Законів України, а саме: 08.04.2014 – «Про відновлення довіри до судової системи в Україні», 16.09.2014 – «Про очищення влади», 12.02.2015 – «Про забезпечення права на справедливий судовий розгляд» , підписання Указів Президента України, а саме: 16.10.2014 – №2 812/2014 про створення Ради щодо судової реформи як дорадчого органу при Президентові України, 12.01.2014 р., 2015 – № 5/2015 про затвердження Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020 », 20.05.2015 – № 276/2015 про затвердження Стратегії реформування судової системи, судових і суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердження 18.11.2014 проекту Стратегії реформування судової системи, судової системи і пов'язаних з нею правових інститутів 27 червня 2014 року підписання та ратифікація Україною 16 вересня 2014 року двосторонньої Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейське співтовариство з атомної енергії та їх держави-члени – з іншим.

У результаті судової реформи, яка стартувала після прийняття в червні 2016 року Закону «Про судоустрій і статус суддів», був створений новий Верховний Суд. З дня початку роботи Верховного Суду припинили свою діяльність

Верховний Суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський суд України та Вищий адміністративний суд України. Було створено два вищі спеціалізовані суди – Вищий суд з питань інтелектуальної власності та Вищий антикорупційний суд.

Визначаючи структуру судової системи України, слід виходити із етимології понять «структура» та «система». Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови категорія «структура» визначається як: 1) взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин цілого; будова; 2) устрій, організація чого-небудь. Система, у свою чергу, - це цілісне і водночас структуроване на окремі відносно самостійні елементи явище [6, с. 39]. Термін «система» та «структура» тотожні між собою як єдине та часткове. Через це структуру судової системи варто розуміти як внутрішньо узгоджений та організований комплекс структурних елементів даної системи.

Структура судової системи України містить наступні головні складники: всі суди України сформовані згідно з порядком, визначеним Конституцією та законами України; органи суддівського самоврядування; органи судового адміністрування: Державна судова адміністрація та її територіальні управління; апарати судів; решта допоміжних органів, які підтримують ефективну організацію та функціонування судів України: Вища кваліфікаційна комісія суддів, Вища рада правосуддя.

Охарактеризуємо кожний із означених структурних елементів судової системи. Так, відповідно до ч. 3 ст. 124 Конституції України судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції [2]. Таким чином, першу ланку судової системи складають всі суди, які провадять діяльність на території України. У відповідності до принципів територіальності, інстанційності та спеціалізації систему судів загальної юрисдикції складають: місцеві суди; апеляційні суди; Верховний Суд [7].

Місцеві загальні суди - це районні, міжрайонні, районні в містах, міські та районні суди міста. Місцеві господарські суди - це господарські суди областей і міста Києва. Місцеві адміністративні суди - це окружні адміністративні суди, а також інші суди, передбачені процесуальним законодавством [7]. Місцеві суди є основною ланкою системи судів та першою інстанцією при вирішенні більшості цивільних, кримінальних, адміністративних справ та справ про адміністративні правопорушення. Апеляційні суди утворюються як суди другої (апеляційної) інстанції, однак у визначених законодавством випадках вони можуть розглядати справи і як суди першої інстанції. Серед них: апеляційні загальні, апеляційні господарські та апеляційні адміністративні суди. Верховний Суд є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції України, який забезпечує єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом [7].

Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні [8]. Він вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України [2]. Таким чином, суди всіх інстанцій та видів спеціалізації є – стрижень судової системи України, довкола котрого формуються та діють решта структур.

Для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів в Україні діє суддівське самоврядування - самостійне колективне вирішення зазначених питань судьями. Відповідно до ст. 127 Закону «Про судоустрій і статус суддів», організаційними формами суддівського самоврядування є збори суддів, Рада суддів України, з'їзд суддів України. Суддівське самоврядування в Україні здійснюється через: 1) збори суддів місцевого суду, апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду (а у передбачених цим Законом випадках - апеляційної палати вищого спеціалізованого суду), Пленум Верховного Суду; 2) Раду суддів України; 3) з'їзд суддів України.

Суть та головне призначення суддівського самоврядування як структурної ланки судової системи зводиться до того, що така форма організації управління внутрішніми справами судів найбільшою мірою гарантує збереження незалежності та самостійності кожного окремого судді та всієї судової системи. Зважаючи на це, можемо стверджувати той факт, що суддівське самоврядування – важливий та незамінний структурний елемент судової системи України.

Не менш важливу роль у судовій системі відіграють органи судового адміністрування, зокрема, Державна судова адміністрація та її територіальні управління, а також апарати судів. Згідно ст. 148 Закону «Про судоустрій і статус суддів» Державна судова адміністрація України виконує функції головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності усіх судів, крім Верховного Суду та вищого спеціалізованого суду; а також діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, органів суддівського самоврядування, Національної школи суддів України, Служби судової охорони та Державної судової адміністрації України. Територіальні управління Державної судової адміністрації провадять діяльність на рівні областей та місті Києві здійснюють функції розпорядника бюджетних коштів щодо місцевих судів. Апарати судів формуються при кожному суді.

Отже, органи та структури суддівського адміністрування займають в судовій системі позицію організатора нормальної діяльності судів та суддів, розв'язуючи питання фінансування судів, їх матеріально-побутового забезпечення, узагальнення судової статистики та решти питань, які пов'язані із гарантуванням та формуванням відповідних умов для діяльності кожного судді.

Останню структурну ланку в судовій системі України займають такі органи, як Вища кваліфікаційна комісія суддів, Вища рада правосуддя, Національна школа суддів України та інші. Дані органи переважно виконують функції, які пов'язуються з кадровою діяльністю, із забезпеченням судової системи якісними висококваліфікованими суддями, із здійсненням їх підготовки, підвищенням кваліфікації, а також забезпеченням дисципліни. Варто зауважити, що Вища кваліфікаційна комісія суддів станом на сьогодні не функціонує, оскільки строк дії повноважень її членів завершився, а нових ще немає.

Закон «Про Вищу раду правосуддя» визначає, що Вища рада правосуддя є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування доброчесного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів [9]. Даний орган є міжгалузевим органом з особливим статусом.

У 2003 році Перша експертна комісія Міжнародної Асоціації Суддів надала висновок про роль Вищої ради юстиції чи аналогічного органу в організації та управлінні національною судовою системою [10]. У цьому Висновку зазначається, що Вища рада правосуддя може бути інструментом зміцнення незалежності судової влади і суддів при виконанні ними свої обов'язків. Але важливо, щоб Вища рада Правосуддя чи аналогічний орган суворо дотримувалися автономного статусу чи незалежної від інших органів влади позиції, а також щоб у Вищій раді юстиції більшість складалася з суддів. Ці судді мають обиратися своїми колегами або набувати членства в цьому органі завдяки своїй особливій посаді в судовій системі, але вони не повинні призначатися урядом чи парламентом [10].

Вища рада правосуддя складається з двадцяти одного члена, з яких десятих - обирає з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, двох - призначає Президент України, двох - обирає Верховна Рада України, двох - обирає з'їзд адвокатів України, двох - обирає всеукраїнська конференція прокурорів, двох - обирає з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ. Голова Верховного Суду входить до складу Вищої ради правосуддя за посадою.

Таким чином, вимога експертної комісії виконується не в повній мірі. Хоча більшість членів Вищої ради Правосуддя (більше 10) дійсно повинна бути суддями або суддями у відставці, трьох з них обирає Верховна Рада України (парламент), двох - призначає Президент України, що не відповідає Висновку Першої експертної комісії Міжнародної Асоціації Суддів [10].

Через це потрібно на рівні законодавства привести у відповідність до міжнародних стандартів процедури утворення складу Вищої ради правосуддя для того, щоб даний орган допомагав утверджувати незалежність суддів, підвищувати якість здійснення правосуддя, а не здійснював політичний вплив на суддів.

Кожен чесний громадянин очікує від судової системи оперативного та справедливого вирішення конфлікту й негайного відшкодування йому завданого правопорушником морального та матеріальної шкоди, а також його адекватного покарання за вчинене правопорушення [11].

Таким чином, наведена структура судової системи України містить не лише суди всіх ланок та рівнів, але і допоміжні органи та структури. Варто зауважити, що відповідно до чинного законодавства України, до структури судової системи повинні входити присяжні та народні засідателі. Проте нині немає механізму забезпечення їх участі у вчиненні правосуддя в певних видах судочинства. 2020-го року реформа судової системи триває.

Висновки. Структуру судової системи України варто розглядати як цілісний та взаємоузгоджений комплекс її компонентів. Стрижень даної структури – це суди, довкола котрих формуються та діють різні органи, котрі покликані виконувати та організовувати кадрове, інформаційне, фінансове та інше забезпечення судів, формуючи підґрунтя для їх нормальної та результативної діяльності. Між тим, у законодавчому регулюванні структури судової системи України залишається немало нерозв'язаних питань, в тому числі, що пов'язані з роботою народних засідателів та присяжних тощо. Через це перспективою наступних досліджень має бути напрацювання процедур залучення зазначених категорій осіб до участі у вчиненні правосуддя, а також покращення механізму створення певних допоміжних органів у структурі судової системи, приміром, Вищої ради правосуддя.

Література:

1. Коліушко І., Куйбіда Р. Пріоритети судової реформи на сучасному етапі. Право України. 2010. №95. С. 55–63.
2. Конституція України із змінами, внесеними згідно із законами. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
4. Хотинська-Нор О. З. До питання тлумачення поняття «судова система». Судова апеляція. 2014. № 3. С. 6-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suap_2014_3_2.
5. Судова реформа в Україні: поточні результати та найближчі перспективи [Електронний ресурс] : інформ.-аналіт. матер. до фахової дискусії на тему: «Судова реформа 2010 р.: чи наближає вона правосуддя в Україні до європейських норм і стандартів?» (4 квітня 2013 р.). URL: http://www.razumkov.org.ua/upload/Sudova_reforma_2013.pdf

6. Закропивний О. В. Деякі питання територіальної побудови системи судів загальної юрисдикції. Адвокат. 2012. №1 (136). С. 38-41.
7. Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 № 192-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text>
8. Проект Закону «Про Конституційний Суд України» від 7 червня 2017 р. № 6427-д. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=61971&pf35401=425897>.
9. Закон України «Про Вищу Раду правосуддя» від 21.12.2016 № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>
10. Роль та функції Вищої Ради Юстиції чи аналогічного органу в організації та управлінні національною судовою системою: Висновок Першої експертної комісії Міжнародної Асоціації Суддів від 9-12 листопада 2003 року. URL: <http://vkksu.gov.ua/ua/mijnarodne-spirobitstvo/perelik-dokumentiv-radi-evropi-u-sferi-sudochmstva>
11. Колос Б. О., Лобаз Н. Л. Якою повинна бути судова система України? Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького. Серія : Економічні науки. 2018. Т. 20, № 86. С. 121-124.

References:

1. Koliushko, I., Kuibida, R. (2010) Priorytety sudovoi reformy na suchasnomu etapi [Priorities of judicial reform at the present stage]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*. Vol. 95, pp. 55–63 [in Ukrainian].
2. Konstytutsiia Ukrainy iz zminamy, vnesenymy zghidno iz zakonamy [The Constitution of Ukraine as amended in accordance with the laws] (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Vol. 30. [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv» vid 02.06.2016 [Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" of 02.06.2016]. (2016, June 2). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].
4. Khotynska-Nor, O. Z. (2014) Do pytannia tlumachennia poniattia «sudova systema» [On the interpretation of the concept of "judicial system"]. *Sudova apeliatsiia – Court appeal*. Vol. 3, pp. 6-11. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suap_2014_3_2. [in Ukrainian].
5. Sudova reforma v Ukraini: potochni rezultaty ta naiblyzhchi perspektyvy [Elektronnyi resurs]: inform.-analit. mater. do fakhovoi dyskusii na temu: «Sudova reforma 2010 r.: chy nablyzhaie vona pravosuddia v Ukraini do yevropeiskykh norm i standartiv?» [Judicial reform in Ukraine: current results and short-term prospects [Electronic resource]: inform.-analyst. mater. to a professional discussion on the topic: "Judicial reform in 2010: does it bring justice in Ukraine closer to European norms and standards?"] (April 4, 2013). Retrieved from: http://www.razumkov.org.ua/upload/Sudova_reforma_2013.pdf [in Ukrainian].
6. Zakropyvnyi, O. V. (2012) Deiaki pytannia terytorialnoi pobudovy systemy sudiv zahalnoi yurysdyksii [Some issues of territorial construction of the system of courts of general jurisdiction]. *Advokat – Lawyer*. Vol. №1 (136), pp. 38-41. [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia prava na spravedlyvyi sud» vid 12.02.2015 № 192-III [Law of Ukraine "On ensuring the right to a fair trial" of 12.02.2015 № 192-III] (2015, February 12). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text> [in Ukrainian].
8. Proekt Zakonu «Pro Konstytutsiinyi Sud Ukrainy» vid 7 chervnia 2017 r. № 6427-d [Draft Law "On the Constitutional Court of Ukraine" of June 7, 2017 № 6427-d.] (2017, June 7). Retrieved from: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=61971&pf35401=425897>. [in Ukrainian].

9. Zakon Ukrainy «Pro Vyshchu Radu pravosuddia» vid 21.12.2016 № 1798-VIII [Law of Ukraine "On the High Council of Justice" of 21.12.2016 № 1798-VIII] (2016, Desember 21). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text> [in Ukrainian].

10. Rol ta funktsii Vyshchoi Rady Yustytzii chy analohichnoho orhanu v orhanizatsii ta upravlinni natsionalnoi sudovoiu systemoiu: Vysnovok Pershoi ekspertnoi komisii Mizhnarodnoi Asotsiatsii Suddiv vid 9-12 lystopada 2003 roku [he role and functions of the High Council of Justice or a similar body in the organization and management of the national judicial system: Opinion of the First Expert Commission of the International Association of Judges of 9-12 November 2003] (2003, November 9-12). Retrieved from: <http://vkksu.gov.ua/ua/mijnarodne-spivrobItshtstvo/perelik-dokumentiv-radi-evropi-u-sferi-sudochmstva> [in Ukrainian].

11. Kolos, B. O., Lobaz, N. L. (2018) Yakoiu povynna buty sudova systema Ukrainy? [What should be the judicial system of Ukraine?] *Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterinarnoi medytyny ta biotekhnolohii imeni S. Z. Gzhytskoho. Serii : Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after SZ Gzhytsky. Series: Economic Sciences*. T. 20, vol. 86, pp. 121-124 [in Ukrainian].